

İkinci Nükte’de insanın iki vechinden bahsediliyor. Birisi enaniyet ciheti ile dünyaya bakan yüzü, diğeri ise ubudiyet ciheti ile âhirete bakan yüzü... Bu iki vechi misâllerle açabilir misiniz?

Enaniyet, *benlik demektir*. İnsanın bütün maddî ve manevî cihazları yanında, *makamı, serveti, tahsil durumu, memleketi, yaşı, boyu, kilosu* gibi onun hakkındaki bütün bilgiler **enaniyet cihetine** dahildir.

Ubûdiyet ciheti ise *insanın kul olduğunu bilmesi*, kulluğun üç temel özelliği olan “*sonsuz aczinin, fakrının ve noksanlığının*” şuurunda olması, Allah’ın maddî ve manevî sonsuz nimetlerine karşı şükür ve ibâdet görevini yerine getirmesidir.

İnsan her şeye muhtaç yaratılması cihetiyle *sonsuz fakir*, bunların hiçbirini kendi kuvvetiyle yapamaması cihetiyle de *sonsuz acizdir*. Ayrıca insan, yorulması, unutulması, uyuması, mekâna bağlı bulunması, iradesinin cüzi olması gibi çok cihetlerle de nakıstır, kusurludur.

Risalelerde önemle nazara verildiği gibi **insan**, *acziyle Allah’ın kudretine, fakrıyla gınasına ve rahmetine ayna olduğu gibi, naks ve kusuruyla da O’nun kemâline ayna olmaktadır*. İşte kendini bu mânada değerlendiren insan, ubûdiyet yolundadır. Ve bu yol onu ibâdete götürür.

İnsan enaniyet cihetiyle, kendisine verilen cihazlarla ve haricî nimet ve imkânlarla bu dünya hayatını sürdürmekte, daha rahat ve huzurlu bir hayat geçirmeye çalışmaktadır. Bunda çoğu insanın başarıya ulaştığı da söylenemez. Zira, bütün imkânları yerinde olsa bile kendisini üzen bir olay bunların hepsini geri bırakmakta ve o kişiye dünyayı zindan edebilmektedir.

Ubûdiyet ciheti ise, âhiret hayatına bakmaktadır. Her *insan sonsuz aciz, fakir ve nakıs* olduğuna göre, bu cihette herkesin yeterince sermayesi var demektir. Önemli olan bunları yerinde ve doğru kullanabilmektir.

* * *

Ene farazi ve vehmi benlik ve sahiplik duygusudur. Yani hakikatte olmadığı halde var gibi düşünülen bir sahiplenme, bir kabullenme duygusudur. Mesela insanın, ailesine, benim ailem demesi, evine benim evim demesi, vücut ve azalarına benim vücudum ve benim azalarım demesi buna örnek olarak verilebilir. İşte buradaki “**benim**” ifadesi enedir. Halbuki hakikat noktasından ne aile, ne ev, ne vücut ve ne de azalar insanın değildir; hepsinin gerçek sahibi Allah’tır.

Allah insana bu sahiplenme duygusunu mutlak isim ve sıfatlarını kavratmak ve kıyas yapmak için vermiştir. Yani insandaki cüzi ilim, cüzi kudret, cüzi irade, cüzi sahiplenme duygularının hepsi Allah'ın isim ve sıfatına açılan bir pencere gibidir. İnsan bu pencere ile Allah'ın isim ve sıfatlarını kavrar.

Mesela der; *"Ben şu küçük hanemin idarecisiyim, Allah ise bütün kainat hanesinin Rabbidir; ben cüzi kudretimle şu evi yaptım, Allah ise sonsuz kudreti ile kainat evini yapıp yarattı. Ben cüzi ilmim ile şu kadar şeyleri bilirim, Allah ise sonsuz ilmi ile her şeyi bilir her şeye muttalidir vs..."* İnsan sahip olduğu bu cüzi ve farazi hatlar ile kıyas yaparak, Allah'ın sonsuz isim ve sıfatlarını idrak eder. Şayet bu sahiplenme duygusu olmasa idi, insan bu kıyası yapmayacağı için, Allah'ın o sonsuz sıfatlarını idrak edemeyecekti.

Burada izah ve tarif edilen benlik hissini yüzü, insana terakki veren, insana marifet kapılarını açan ve insanı nihayetsiz makamlara çıkaran müspet ve hayır yüzüdür. İnsan bu farazi ene duygusunu bu cihetle kullandığı zaman, kulluğun temelini ve özünü yakalamış oluyor. İnsanın manevi cephesi Allah'ın isim ve sıfatlarını tanımak üzere tasarlanmıştır. İnsana düşen ise, bu tasarımı bu yönde sarf etmesidir. Benlik hissini bu yüzünü nübüvvet mesleği ve mesleği takip eden hayırlı insanlar tutmuştur.

Ene ve benlik hissini bir de menfi ve dünyaya bakan yüzü vardır. Şayet insana verilen ene ve benlik hissi küfür ve inkar tarlasında yeşerip beslenir ise, bu kez durum aksine işler. Yani ene ve benlik hissi Allah'ı tanımak ve bilmek aracı iken, tam aksine inkar ve meydan okuma aracı haline dönüşür. Ene ve benlik hissi farazi ve hayali bir hat iken, inkar ve küfür penceresi sayesinde hakiki ve külli durumuna geçer. İnsan cüzi ilim, irade ve kudretin Allah tarafından verilmeyip, kendisinin mülkü olduğuna inanmaya başlar. İnkâr ve felsefenin derinleşmesi ile bu duygular cüzilikten çıkar, külli haline gelir. İnsan o zaman *"Ben de İlahım."* demeye kadar işi götürür.

Yani ene ve benlik öyle bir histir ki, hayırda istihdam edersen aziz ve yüksek bir kul yapar, şerde ve küfürde istihdam edersen uluhiyet davasına kadar götürür.

Nasıl ki, kafir küfür gözlüğü ile baktığı zaman, kainatta Allah'ın rububiyet ve uluhiyetini göremiyor ve inkar ederek, ya tabiat yaptı diyor ya da her bir sebebe uluhiyet sıfatı veriyor ise -aynı şekilde- kafir mikro kainat olan ene ve benlik hissine baktığı zaman ene ve benlik hissini farazi ve hayali olduğunu ve insana Allah'ın mutlak sıfatlarını tanımak ve tartmak için verilen cüzi bir emanet olduğunu göremiyor ve bu duygulara hakikat ve külliyet payesini veriyor. Bu da insanı bir nevi İlahlaştırmak ve Rableştirmek anlamına geliyor ki, bir çok küfür ve dalalet enenin bu şerli yüzünden türemiştir. Benlik hissini bu yüzünü esas alıp geliştiren menfi felsefe ve onun taifesidir.

Bu paragrafı; *"İnsan benlik duygusunu dünyaya çevirirse, dalalete; Allah'a ve ahirete çevirirse, hidayete gidiyor."* şeklinde özetlemek mümkündür.